

Virsraksts: Slimības pabalsta izmaksas pamats

Tēze: Likums „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” paredz, ka maternitātes un slimības apdrošināšanas veida apdrošināšanas gadījums ir sociālā riska gadījums, kas saistīts ar sociāli apdrošinātās personas darbspēju zudumu, ja tā rezultātā šī persona zaudē ienākumus (likuma 1.panta 1.punkts). Savukārt atbilstoši šā likuma 11.panta 1.punktam slimības pabalstu piešķir, ja persona neierodas darbā un tādējādi zaudē algotā darbā gūstamos ienākumus tādēļ, ka sakarā ar slimību zaudējusi darbspējas. Tādējādi sociālais risks, kas noteic nepieciešamību personai saņemt sociālās apdrošināšanas izmaksu – slimības pabalstu, ir personas slimība, kuras dēļ persona nevar strādāt un gūt darba ienākumus.

**Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Senāta Administratīvo lietu departamenta
2011.gada 28.februāra
SPRIEDUMS
Lieta Nr. A42655708
SKA – 176/2011**

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

senatore I. Skultāne
senators A.Guļāns
senatore V.Kakste

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz A.S. pieteikumu par Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras 2008.gada 21.jūlija lēmuma atcelšanu un labvēlīga administratīvā akta izdošanu, sakarā ar pieteicēja A.S. kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 8.oktobra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicējs A.S.2007.gada 30.oktobrī saslima un viņa darba nespēja turpinājās vismaz līdz 2008.gada 15.augustam. Par minēto slimības periodu pieteicējam izsniegti darbnespējas lapas turpinājumi.

2008.gada 10.janvārī Valsts ieņēmumu dienesta Latgales reģionālā iestāde atstādināja pieteicēju no amata pienākumu izpildes, apturot darba samaksas izmaksu un aizliedzot pildīt jebkādus amata pienākumus Muitas pārvaldē. Atstādināšana pamatota ar Kriminālprocesa likuma 254.panta trešo daļu un Valsts civildienesta likuma 39.panta pirmo un trešo daļu, kā arī ar Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja izmeklētājas lēmumu par drošības līdzekļa piemērošanu pieteicējam kā aizdomās turamam noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (turpmāk – Aģentūra), kuras lēmums galīgo noformējumu ieguva ar 2008.gada 21.jūlija lēmumu, atteica pieteicējam piešķirt slimības pabalstu par slimības laiku no 2008.gada 1.aprīļa līdz 31.maijam, pamatojoties uz likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 11.panta 1.punktu. Lēmumā norādīts, ka minētajā periodā, par kuru izsniegta darbnespējas lapa un pieteicējs pieprasa slimības pabalstu, viņam darbā nebija jāierodas, jo bija atstādināts no amata, līdz ar to viņš nezaudēja algotā darba ienākumus.

[2] Atteikumu piešķirt slimības pabalstu pieteicējs pārsūdzēja administratīvajā tiesā, norādot, ka ir nepārtraukti slimojis no 2007.gada 30.oktobra. Slimības pabalsts par laiku līdz 2008.gada 1.aprīlim tika izmaksāts. Taču par nākamajiem periodiem pabalsta izmaksa tika atteikta.

[3] Administratīvā rajona tiesa ar 2009.gada 28.oktobra spriedumu pieteikumu apmierināja.

[4] Administratīvā apgabaltiesa ar 2010.gada 8.oktobra spriedumu pieteikumu noraidīja. Spriedums pamatots ar tālāk norādītajiem argumentiem.

[4.1] Likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 11.pants paredz, ka darbspēju zaudēšanas gadījumā sakarā ar slimību slimības pabalstu piešķir, ja persona neierodas darbā un tādējādi zaudē algotā darbā gūstamos ienākumus.

Darba devējs – Valsts ieņēmumu dienesta Latgales reģionālā iestāde – pieteicēju bija atstādinājis no amata pienākumu pildīšanas ar 2008.gada 10.janvāri un bija apturējis darba samaksas izmaksu. Tātad laika periodā, par kuru pieteicējs Aģentūrai pieprasīja slimības pabalsta izmaksu – no 2008.gada 1.aprīļa līdz 2008.gada 31.maijam, pieteicējs Valsts ieņēmumu dienesta Latgales reģionālajā iestādē nesaņēma algotā darbā gūstamos ienākumus.

Līdz ar to attiecībā uz pieteicēju nav iestājies likumā „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” noteiktais apdrošināšanas gadījums – sociālā riska gadījums, kas saistīts ar sociāli apdrošinātās personas darbspēju zudumu vai ievērojamu samazināšanos, ja tā rezultātā šī persona pilnīgi vai daļēji zaudē ienākumus. Laika periodā, par kuru pieteicējs ir pieprasījis slimības pabalstu, no konkrētā darba devēja pieteicējs ienākumus nesaņēma. Līdz ar to nav konstatējama cēloņsakarība starp darbspēju zudumu un ienākumu zaudējumu.

[4.2] Pieteicējs nevar prasīt vienlīdzības principa ievērošanu attiecībā uz iestādes prettiesiskiem lēmumiem, tāpēc nav nozīme apstāklim, ka Aģentūra nepamatoti piešķīra pieteicējam slimības pabalstu par laiku no 2008.gada 15.janvāra līdz 31.martam.

[4.3] Ja pieteicēja atstādināšana no amata izrādīsies nepamatota, pieteicējam būs tiesības prasīt zaudējumu atlīdzināšanu par nesaņemto slimības pabalstu.

[5] Par apgabaltiesas spriedumu pieteicējs iesniedza kasācijas sūdzību. Kasācijas sūdzība pamatota ar tālāk minētajiem argumentiem.

[5.1] Apgabaltiesa nepareizi interpretēja likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 1.panta 4.punktu un 11.pantu, kā arī neņēma vērā, ka darbspēju un ienākumu zudums un sociālā riska gadījums jau iestājās 2007.gada 30.oktobrī. Darba devējs pieteicēju atstādināja laikā, kad turpinājās nepārtrauktā darbnespēja. Tāpēc nevar vērtēt atrauti tikai periodu, par kuru atteikta pabalsta piešķiršana.

[5.2] Likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 18. un 19.pants uzskaita tos gadījumus, kad slimības pabalstu nepiešķir vai pārtrauc tā izmaksu, taču neviens no tiem nav attiecināms uz pieteicēja gadījumu.

[5.3] Tiesa nav izvērtējusi visus apstākļus un pierādījumus, tādējādi pārkāpjot Administratīvā procesa likuma 251.panta piekto daļu.

[6] Paskaidrojumos par kasācijas sūdzību Aģentūra norādījusi, ka apgabaltiesas spriedums ir pamatots.

Motīvu daļa

[7] Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 254.pantam un Valsts civildienesta likuma 39.pantam ir iespējama aizdomās turētās personas atstādināšana no amata pienākumu izpildes, apturot darba samaksas izmaksu par turpmāko laiku no atstādināšanas dienas. Minētās normas nenoteic, vai atstādināšanas gadījumā ir apturamas arī sociālās

apdrošināšanas izmaksas. Šos jautājumus regulē sociālās apdrošināšanas jomas normatīvie akti.

[8] Atbilstoši likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 12.pantam pamats slimības pabalsta piešķiršanai ir noteiktā kārtībā izsniegta darbnespējas lapa un darba devēja apstiprinājums par darba ņēmēja neierašanos darbā darbnespējas periodā.

Aģentūra, atsakot pabalsta izmaksu pieteicējam, uzskatījusi, ka laikā no 2008.gada 1.aprīļa līdz 31.maijam pieteicējs darbā neieradās un ienākumus zaudēja nevis slimības dēļ, bet gan tāpēc, ka bija atstādināts no amata. Lai arī minētajā periodā pieteicējs bija atstādināts no amata, tālāk norādīto argumentu dēļ Senāts uzskata, ka ir nepamatots secinājums, ka darba ienākumu zaudēšanas iemesls šajā periodā bija pieteicēja atstādināšana no amata.

[9] Likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 3.panta pirmā daļa noteic, ka sociālā apdrošināšana tiek organizēta citastarp, lai apdrošinātu personas risku zaudēt darba ienākumu sakarā ar šās personas slimību. Likums „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” paredz, ka maternitātes un slimības apdrošināšanas veida apdrošināšanas gadījums ir sociālā riska gadījums, kas saistīts ar sociāli apdrošinātās personas darbību zudumu, ja tā rezultātā šī persona zaudē ienākumus (likuma 1.panta 1.punkts). Savukārt atbilstoši šā likuma 11.panta 1.punktam slimības pabalstu piešķir, ja persona neierodas darbā un tādējādi zaudē algotā darbā gūstamos ienākumus tādēļ, ka sakarā ar slimību zaudējusi darbību.

Tādējādi sociālais risks, kas noteic nepieciešamību personai saņemt sociālās apdrošināšanas izmaksu – slimības pabalstu, ir personas slimība, kuras dēļ persona nevar strādāt un gūt darba ienākumus.

Kā secināms no apgabaltiesas konstatētajiem lietas apstākļiem, pieteicēja gadījumā šāds sociālais risks bija viņa slimība, kas sākās 2007.gada 30.oktobrī un nepārtraukti turpinājās vismaz līdz 2008.gada 31.maijam. Tādējādi visu minēto laiku primārais un patiesais cēlonis, kāpēc pieteicējs neieradās darbā un līdz ar to zaudēja ienākumus, bija viņa slimība. Arī darba devējs darbnespējas lapā par strīdus periodu ir norādījis, ka pieteicējs darbnespējas laikā darbā neieradās.

Līdz ar to pamatots ir kasatora viedoklis, ka jautājums par pabalsta piešķiršanu par kādu no šīs nepārtrauktās darbnespējas periodiem nav skatāms izolēti, bet gan kopsakarā ar visu darbnespējas periodu un konkrēto sociālo risku, kas šo ilgstošo darbību izraisījis.

Minēto secinājumu neietekmē tas, ka pieteicējam tika izsniegtas vairākas darbnespējas lapas un pabalsta piešķiršana tika lemta atsevišķi atbilstoši katrai iesniegtajai darbnespējas lapai. Atbilstoši Ministru kabineta 2001.gada 3.aprīļa noteikumu Nr.152 „Darbnespējas lapu izsniegšanas kārtība” 14.punktam, ja darbnespēja ilgstoši turpinās, secīgi tiek izsniegtas vairākas darbnespējas lapas, proti, iepriekšējo darbnespējas lapu noslēdz un izsniedz jaunu darbnespējas lapu – iepriekšējās darbnespējas lapas turpinājumu. Taču to visu izsniegšanas pamats ir viena slimība, kas pieteicējam sākās 2007.gada 30.oktobrī.

[10] Likumā „Par valsts sociālo apdrošināšanu” ir uzskaitīti tie gadījumi, kad sociālās apdrošināšanas pabalstu, tostarp slimības pabalstu nepiešķir vai tā izmaksu pārtrauc (likuma 16., 18., 19. un 29.pants). No minētajām normām secināms, ka pabalstu personai nepiešķir (neizmaksā), pirmkārt, ja darbnespēja nav izraisījusi līdzšinējo ienākumu zudumu vai persona nav palikusi bez līdzekļiem, piemēram, darbnespēja iestājusies bezalgas atvaļinājuma laikā, slimības periodā persona turpina strādāt vai nonākusi pilnā valsts apgādībā vai apcietinājumā. Otrkārt, neatkarīgi no ienākumu zaudējuma, taču, ja persona pati ir rīkojusies nepieļaujami, piemēram, ja persona pati kaitējusi savai veselībai vai pārkāpusi ārstēšanās režīmu, pabalstu centusies iegūt ar viltu vai darbnespēja iestājusies sakarā ar personas izdarītu noziegumu. Savukārt minētā likuma

15.pants paredz slimības pabalsta izmaksu situācijā, kad persona faktiski nezaudē ienākumus, taču slimība neļauj tai atrast citu darbu neilgi pēc iepriekšējās nodarbinātības izbeigšanas. Proti, minētais pants paredz slimības pabalsta piešķiršanu, ja darbnespēja personai iestājusies mēneša laikā pēc valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu perioda beigām (pie noteikuma, ka persona bijusi apdrošināta pēdējos divus mēnešus pirms šo iemaksu perioda beigām).

Tā kā pieteicēja atstādināšana no amata notika jau turpinātas slimošanas laikā, atstādināšana neietekmēja ienākumu zaudēšanas pamatu, proti, pieteicējs turpināja neierasties darbā slimības dēļ. Šādā gadījumā slimība ir šķērslis pieteicējam atstādināšanas laikā atrast kādu citu nodarbošanos, lai nopelnītu sev iztiku. Līdz ar to, atsakot slimības pabalsta izmaksu, pieteicējs tiek atstāts bez iztikas līdzekļiem darbnespējas laikā, kas neatbilst sociālās apdrošināšanas mērķim un uzdevumam šādu palīdzību personai sniegt.

Līdz ar to pieteicēja atstādināšana no amata konkrētās lietas apstākļos nevar ietekmēt pieteicēja tiesības turpināt saņemt slimības pabalstu, ja izpildās citi priekšnoteikumi šāda pabalsta izmaksai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 8.oktobra spriedumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Spriedums nav pārsūdzams.

Senatore

(paraksts)

I.Skultāne

Senators

(paraksts)

A.Guļāns

Senatore

(paraksts)

V.Kakste